

Rivierprik (*Lampetra fluviatilis*) (H1099)

1. Status:

Habitatrichtlijn Bijlage II (inwerkingtreding 1994)

2. Kenschets

Beschrijving: De rivierprik lijkt veel op de beekprik maar hij oogt minder grijs. De rivierprikken zijn als juvenielen zilverachtig van kleur. Ze worden bij het volwassen worden donkerder van kleur op de rug, maar de flanken en buik blijven zilverwit. De larven van de rivierprik hebben geen ogen en lijken sterk op de larven van de beekprik (*Lampetra planeri*). In vergelijking met de beekprik wisselen rivierprikken bij geringere lengte (9-15 cm) van gedaante (het einde van het larvenstadium). Een belangrijk verschil tussen beek- en rivierprik dat in het veld te zien is, is dat de rugvin van de rivierprik, net als bij de zeeprik, bestaat uit twee gedeelten. Volwassen dieren bereiken een lengte van 30 tot 50 cm. Evenals de zeeprik is de rivierprik in het bezit van een zuigschijf die bezet is met tanden. Zie voor meer informatie over de larven en de levenscyclus ook de beschrijving van de beekprik H1096.

Relatief belang binnen Europa: groot

Het verspreidingsgebied van de rivierprik is relatief klein: het beperkt zich tot West-Europa, de Oostzee en een klein deel van de Middellandse Zee. Rivierprikken zijn tegenwoordig vooral talrijk in de Maas- en Rijn-stroomgebieden. Exacte gegevens over de populaties ontbreken, maar al met al is aan te nemen dat deze rivieren een wezenlijke bijdrage leveren aan de wereldpopulatie rivierprikken.

De rivierprik komt voor in de rivieren langs de Oostzee, Noordzee, Atlantische kusten van Ierland, Engeland en Frankrijk en de West-Italiaanse en Zuid-Franse kusten in de Middellandse Zee. Nederland ligt in het centrum van het verspreidingsgebied en de Rijn en Elbe herbergden van oudsher grote populaties rivierprik. Daarnaast is de soort vrij talrijk in de rivieren rond de Oostzee en langs de Zuid-Engelse en Ierse kusten. Zuidelijker in Europa komt de zeeprik meer verspreid en talrijker voor dan de rivierprik.

3. Bijdrage van gebieden

Huidige verspreiding en voorkomen binnen Nederland: De rivierprik wordt momenteel op alle grote stromende wateren van Nederland waargenomen. Binnen de vismonitoring die het RIVO uitvoert in opdracht van LNV en RIZA met fuiken op een dertigtal plaatsen worden jaarlijks enkele duizenden volwassen rivierprikken geregistreerd. Die zijn verspreid over onder andere alle Maas en Rijn-takken, het IJsselmeergebied en het Noordzeekanaal. Van de Zuid-Hollandse en Zeeuwse wateren zijn sinds de aanleg van de Deltawerken slechts incidenteel waarnemingen van de soort bekend. De verspreiding en het voorkomen van de volwassen rivierprikken die rivieropwaarts trekken is redelijk goed in kaart gebracht. Veel van de paaigebieden (voortplantingsplaatsen) zullen stroomopwaarts van Nederlands grondgebied liggen. Binnen Nederland zijn op dit moment enkele paaiplaatsen bekend: met name in de Drentsche Aa en Roer. Waarschijnlijk zijn er meer paaiplaatsen in ons land, er zijn immers vele waarnemingen van optrekkende rivierprikken en rivierprik kan ook in snelstromende wateren met een meer zandige bodem paaieren. Over de verspreiding van de larven (ammocoeten) is nog minder bekend dan over de paaiplaatsen. Het is te verwachten dat een belangrijk deel van de opgroeigebieden op Nederlands grondgebied liggen want de juvenielen verblijven bij voorkeur in de luwere slibrijkere delen van rivieren. Binnen een studie (in kader van ecologische maatlaten en EHS) die Alterra en Wageningen IMARES in opdracht van LNV in de komende jaren uitvoeren wordt onder andere de verspreiding en habitatvoorkeur van de ammocoeten in kaart gebracht.

Huidig voorkomen en Natura 2000: Wat betreft de paaigebieden zijn jonge exemplaren of paarijpe exemplaren van de soort gevonden in de Natura 2000 gebieden Drentsche Aagebied en Roerdal. De soort groeit hier ook op. Recente waarnemingen van veel rivierprikken komen onder meer uit diverse riviertakken, waaronder de Natura 2000 gebieden Haringvliet, Hollands Diep,

Biesbosch en Gelderse Poort. Over de Schelde en Eems is veel minder bekend, al zijn er recentelijk rivierprikken waargenomen benedenstrooms van de eerste dam in de Schelde.

nr	Natura 2000 gebied	Functie	Bijdrage
25	Drentsche Aagebied	Paai	>15%
67	Gelderse Poort	Opgroei / doortrek	>15%
68	Uiterwaarden Waal	Opgroei / doortrek	>15%
109	Haringvliet	Doortrek	>15%
112	Biesbosch	Doortrek	>15%
111	Hollands Diep	Doortrek	>15% *
111	Hollands Diep	Doortrek	2-15%
1	Waddenzee	Leefgebied / doortrek	2-15%
7	Noordzeekustzone	leefgebied	2-15%
66	Uiterwaarden Nederrijn	Opgroei / doortrek	2-15%
113	Voordelta	leefgebied	2-15%
150	Roerdal	paai	2-15%
152	Grensmaas	Opgroei / doortrek	2-15%
122	Westerschelde & Saeftinghe	Doortrek	<2%

Voorkomen rivierprik in Natura 2000 gebieden

* In het Natura 2000 gebied Hollands Diep is de bijdrage van het Vogelrichtlijndeel aanzienlijk groter dan van het Habitatrichtlijndeel

4. Beoordeling landelijke staat van instandhouding

Trends in Nederland: De rivierprik is van oudsher zeer algemeen geweest in de rivieren die door Nederland stromen. De aanleg van kunstwerken zoals stuwen ('verstuwings') in de grote rivieren en hun zijtakken en verslechterende waterkwaliteit hebben de aantallen flink doen afnemen. In de periode 1960-1980 blijft de rivierprik aanwezig in de grote rivieren, maar met afnemende aantallen. Gedurende de jaren tachtig is de soort weer veelvuldiger waargenomen. Waarschijnlijk is de soort toen talrijker geworden mede door de sterk verbeterde waterkwaliteit in de rivieren en aanleg van vispassages langs de vele barrières (zie ook bespreking van zee-prik). Goede monitoringsgegevens van prik in het riverengebied zijn pas vanaf 1993 beschikbaar. De soort is momenteel weer vrij algemeen, maar moet vroeger veel massaler zijn voorgekomen. Bekend is dat in de negentiende eeuw rivierprik in zeer grote aantallen werd gevangen om als aas voor de zeevisserij te dienen (met name kabeljauw). Ook de zeer grote vangsten die van de prikkervisserij bij Arnhem rond 1850 zijn beschreven en die gebeurden met gebruik van zeer eenvoudige korven, geven aan dat de soort toen zeer talrijk was.

Recente ontwikkelingen: Monitoringsgegevens (RIVO, zie boven) laten zien dat de soort tegenwoordig in vrij groot aantal voorkomt en dat de aantallen vanaf 1993 structureel toenemen. Hierbij is de sterkste toename te zien in de Rijn-takken rond de Gelderse Poort en lijken de aantallen in de Maas en het IJsselmeergebied meer constant te zijn. De aantallen kunnen van jaar tot jaar sterk verschillen. Hierbij speelt mogelijk een rol dat in sommige jaren het begin of het einde van de 'optrek' van de prikken in de monitoringsperiode valt terwijl in andere jaren dat begin of einde daarbuiten valt.

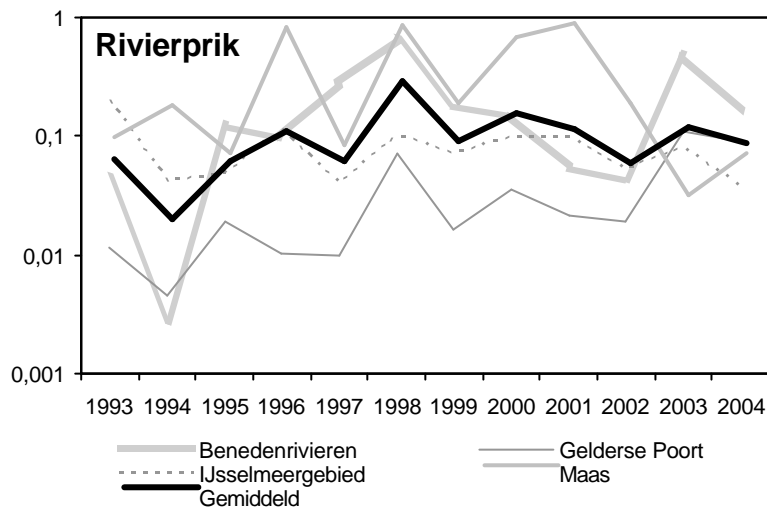
Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: gunstig

In grote lijnen is het huidige verspreidingsgebied van de rivierprik vergelijkbaar met het vroegere natuurlijke verspreidingsgebied, al zullen er vroeger wellicht meer zijbeken en kleinere stromende wateren door rivierprik zijn benut dan momenteel. De verspreiding in de bovenstroomse delen buiten Nederland zal in het verleden groter zijn geweest dan momenteel het geval is. De verspreiding van de paai- en opgroeigebieden is onvoldoende bekend.

Beoordelingsaspect populatie: matig ongunstig

Momenteel worden jaarlijks enkele duizenden rivierprikken binnen de RIVO fuikenmonitoring gevangen (zie boven). Deze vangsten betreffen slechts een zeer klein deel van het totale fuikenbestand. Verder voltrekt de 'optrek' van rivierprik (met een zwaartepunt in november-april) zich voornamelijk buiten de monitoringperiode (mei-oktober, dat is de periode waarin de palingvisserij plaatsvindt). Het is dus wel duidelijk dat er momenteel weer zulke grote aantallen rivierprikken door Nederland trekken, de soort al algemeen of tenminste als vrij algemeen is te beschouwen. Het Rijn- en Maasstroomgebied lijken vrij grote populaties te herbergen. Over de 'output' van de jonge rivierprik die stroomopwaarts naar de zee trekt is echter vrijwel niets bekend. Evenals voor de zeeprik is het aannemelijk dat er vrij veel menging tussen 'populaties' rivierprikken van verschillende stroomgebieden plaatsvindt.

Het herstel van de aantallen van de rivierprik is nog niet overal opgetreden. Zo is de situatie in het stroomgebied van de Schelde nog slecht.

Ontwikkelingen in aantallen volwassen rivierprikken in de vismonitoring door RIVO (aantal per fuiketmaal), gemiddeld is een toename te zien (merk op dat de schaal logaritmisch is). Deze toename is het sterkst in de Gelderse Poort.

Beoordelingsaspect leefgebied: matig ongunstig

Voor het leefgebied van de rivierprik zijn grotendeels dezelfde problemen en verbeteringen aan de orde als bij de zeeprik. Er zijn enkele verschillen. De rivierprik zal in grotere mate op Nederlands grondgebied paaien, al zijn de locaties en exacte vereisten van paaigebieden nog slecht in beeld gebracht, evenals veranderingen hierin. De palingvisserij met fuiken zal op de rivierprikpopulatie een veel geringe invloed hebben, omdat de 'optrek' grotendeels plaats vindt buiten de periode waarin deze wordt uitgeoefend. In het doortrek- en opgroeigebied is de situatie sterk verbeterd door de aanleg van vispassages bij stuwen en dammen, nevengeulen en een verbetering van de waterkwaliteit. Ook voor rivierprik weten we te weinig over de juveniele levensfase: waar en hoe talrijk de larven voorkomen en bijvoorbeeld wat de impact is van inzuiging door koelwaterinstallaties. Opvallend is bijvoorbeeld het relatief talrijke voorkomen van larven (ammocoeten) in de Roer, nog vóór het gereed komen van de vistrap in de Maas bij Grave in 2006. Hoe rivierprik de Roer weet te bereiken is niet goed bekend, misschien gebeurt dat via scheepssluizen. Wellicht nemen de aantallen op de Roer nog verder toe nu Grave inmiddels is voorzien van een vispassage. Langs de recent gereed gekomen vistrappen op de Nederrijn zijn in het voorjaar van 2005 (half maart-mei, RIZA/RIVO onderzoek) ruim 500 rivierprikken getrokken. De meerderheid van de rivierprikken moet daarbij de vistrappen al vóór half maart zijn gepasseerd.

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: gunstig

De ontwikkelingen zoals geschetst voor zeeprik zullen ook zeker de rivierprik ten goede komen. Ook verdere verbeteringen van de waterkwaliteit (vanuit Kader Richtlijn Water) en de aanleg van nevengeulen en luwe rivierdelen (vanuit bijvoorbeeld Ruimte voor de Rivier) bieden perspectief. De toegankelijkheid van zijbeken en bovenstroomse delen zal wellicht ook onder impuls van de KRW verbeteren.

Definitie gunstige staat van instandhouding: Voor een gunstige staat van instandhouding dient de soort in het rivierengebied algemeen voor te komen, als volwassen dier en eveneens als opgroeiende larve. Momenteel is dit tijdens de 'optrek' het geval en voor de volwassen stadia. Naar het voorkomen tijdens andere levensstadia wordt in de komende jaren aanvullend onderzoek verricht (Alterra en Wageningen IMARES). Onderstaande beoordeling geeft een gemiddeld overzicht voor de Nederlandse stroomgebieden, waarbij grote verschillen tussen rivieren kunnen voorkomen. Bijvoorbeeld voor de Schelde is de situatie en het toekomstperspectief voor de rivierprik veel ongunstiger dan voor de Rijn.

Oordeel: matig ongunstig

Staat van instandhouding		
Aspect	1994	2004
Verspreiding	matig ongunstig	gunstig
Populatie	matig ongunstig	matig ongunstig
Leefgebied	matig ongunstig	matig ongunstig
Toekomst	matig ongunstig	gunstig
Beoordeling Svl	matig ongunstig	matig ongunstig

5. Bronnen

- Boer, W.F. de, 2001. Verbetering van vismigratie door de Afsluitdijk: wat wil de vis? Werkdocument RIKZ/AB/2001.605x
- Emmerik, W.A.M. van & H.W. de Nie, 2006. De zoetwatervissen van Nederland. Ecologisch bekeken. Vereniging Sportvisserij Nederland, Bilthoven.
- Gubbels, R. & T. Belgers (2003). Paaierende rivierprikken in de Roer. Natuurhistorisch Maandblad 92(4): 75-76.
- Nie, H.W. de, 1996. Atlas van de Nederlandse zoetwatervissen. Media Publishing, Doetinchem.
- Holčík, J., 1986. The freshwater fishes of Europe. Volume 1/1 Petromyzontiformes, Aula-Verlag Wiesbaden.
- Hardisty, M.W., 1986. *Lampetra fluviatilis* (Linnaeus, 1758). In: Holčík (ed.). The freshwater fishes of Europe. Volume 1/1 Petromyzontiformes, Aula-Verlag Wiesbaden.
- Jang, M.-H. & M.C. Lucas, 2005. Reproductive ecology of the river lamprey. Journal of Fish Biology 66: 499-512.
- Kleef, H.L. & Z. Jager, Z., 1999. Trekvisserij in de Dollard : een survey in 1999. RIKZ, Haren.
- Kloppmann, M., Zeiler, M., Stelzenmüller, V., Ehrlich, S. Zauke, G.-P. & Böttcher, U. 2003. Zur Ausweisung von Natura 2000-Schutzgebieten in der AWZ von Nord- und Ostsee unter Berücksichtigung der FFH-Lebensraumtypen und -Fischarten: http://www.bfa-fish.de/news/news-d/aktuell/FFH-Natura-2000_2_Version_final.pdf.
- Lelek, A., 1987. The Freshwater Fishes of Europe Vol.9. Threatened Fishes of Europe. AULA-Verlag Wiesbaden, Germany.

- Maitland, P.S. 2003. Ecology of River, Brook and Sea Lamprey. Conserving Natura 2000 Rivers. Ecology Series No. 5. English Nature, Peterborough.
- Patberg, W., J.J. De Leeuw & H.V. Winter, 2005. Verspreiding van rivierprik, zee-prik, fint en elft in Nederland na 1970. RIVO-rapport C004/05.
- Sjöberg, K. 1980. Ecology of the European River Lamprey (*Lampetra fluviatilis*) in Northern Sweden. Canadian Journal of Fisheries and Aquatic Sciences 37:1974-1980.
- Ende, W.P. van den, 1847. Verslag der werkzaamheden Vereeniging tot Bevordering der Inlandsche Ichtyologie: eerste en tweede deel. An. Nijhoff, Arnhem.
- Winter, H.V., I. de Boois, H.A.W. Wiegerinck & H.J. Westerink, 2005. Jaarrapportage Passieve Vismonitoring Zoete Rijkswateren: fuik- en zalmsteekregistraties in 2004. RIVO-rapport C036/05.